

MAANOORED

TÕUSVA PÕLVE TULEVIKU TÄHISED

PÖLLUMAJANDUSLIK NOORSOO KUUKIRI

1940

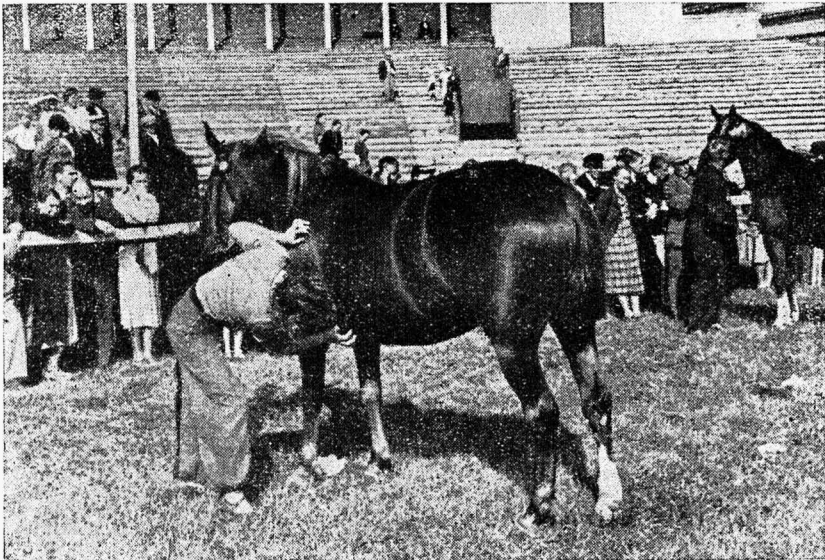
VIII aastakäik

Toimetaja mag. agr. E. VINT. Vastutav toimetaja E. JUST.
Väljaandja EESTI PÖLLUMEESTE KESKSELTS.

Toimetus ja talitus: Tallinn, Pärnu mnt. 6, pk. 54, tel. 484-15.
Tellimishind: 120 snt. aastas, 65 snt. poolaastas.

Nr. 8

Juuli

Hobusepuhastamise võistlus naisnoorte osavõtul.

Maanoorteringide tegevuse likvideerimine.

Ühenduses Põllutöökoja likvideerimisega tulevad likvideerimisele ka kõik Põllutöökoja allorganid. Põllutöökoja seaduse alusel kuulus ka Ülemaaline Maanoorte Ühendus ühes maanoorteringide võrguga Põllutöökoja juurde ja tuleb ühes viimasega likvideerimisele.

Maanoorte organisatsioonide likvideerimise läbiviimiseks anti Ülemaalse Maanoorte Ühenduse poolt täpsed juhtnöörid. Sellejärgi tuleb maanoorteringidel koostada 31. juuli 1940. a. varandusliku seisuga inventuur. Selle järgi maanoorteringidel tulevad varandused ja rakendusraamatud üle anda ringivanemale või selle asetäitjale edasi andmiseks kohalikule maatulunduskonsulendile, kui endise põllumeeste konvendi varanduste hooldajale.

Raha ja varanduse arvelevõtmise nimekiri tuleb ringidel valmistada kolmes eksemplaris, millest üks saadetakse Põllumajandusosakonna Nõuande-Alale, teine kohalikule maatulunduskonsulendile ja kolmas jääb varanduse üleandjale.

Maanoorte konventide ja maakondade ühenduste varanduste üle võtmine toimub samadel alustel.

Ülemaalse Maanoorte Ühenduse poolt on ettekirjutatud maanoorte organisatsioonide likvideerimist ja varanduste üleandmist läbi viia valjult distsiplineeritult ja hoolsalt, sest kõik varandused säilitatakse ja kasutatakse edaspidi noorte organiseerimisel ja tegevusse rakendamisel vastavalt uutele kavadele. Seega noored on ka edaspidi osasaajad oma kogutud varandustest.

Kuigi maanoorte organisatsioonide tegevus sel kujul on lõppenud, on maanoortel pooleli rohkesti tööülesandeid kodutalus. Neid tööülesandeid soovitatakse maanoortel jätkata ja täies korras lõpetada, milleks vajaduse korral saavad noored juhtnööre põllumajanduslikkudelt nõuandjalt.

Rohkem tähelepanu piimakvaliteedi lõstmisele.

M. a. jooksul esitati Piimasaaduste Väljaveokontrolljaamale piimasaadusi piimahiisuste poolt: 287.471,5 tünni võid, 381.411,7 kg juustu, 89.130,66 kg kondenspiima ja 182.050 kg piimapulbrit. Esitatud piimasaaduste kogusest saadeti peaaegu kõik välisturule, ainult väikene hulk, mis ei vastanud nõuetele, jäi siseturгу. Lisaks eeltoodule turustati aasta jooksul NSVL-le 493.943 kg piima ja 53.361 kg koort. Kuigi praegu

sõja tõttu on mitmed senised välisturud suletud, ei ole takistusi meie karjasaaduste müügiks. Eesti ühinemise tõttu Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liiduga on meil avanenud piiramatud võimalused karjasaaduste ekspordiks. Ja neid võimalusi tuleb meie karjapidajail kasutada.

Teame aga, et välja on võimalik saata ainult head kaupa. Kõrge väärtusega kaup kindlustab turu, kind-

lustab kõrgema päevahinna, koondab suurema ostjaskonna ning on suuteline võistleva teistest maadest eksporditava te saadustega. 1939. a. keelas Välja-veokontrolljaam 0,77% sissetulnud või kogusest väljavedada, mis ei vastanud nõuetele. Säärane nähe oli tingitud meiereides esinevatest puudustest, kuid oli põhjustatud ka piimatoojaist, nende vähesest tähelepanust, oskusest ja teadmistest piimakäsitamisel. Ei ole võimalik kõige paremate masinatega, kõige täpsema tööviisiga valmistada kvaliteet saadust, kui algprodukt — piim — on madala väärtusega.

Jälgides meiereisse toodava piima vati- ja reduktaasproovi tulemusi, selgus, et umbes 1/3 kogu piimatoojate üldarvust töid meiereisse piima, mis arvatud 3.-sse või 4.-sse klassi. Säärane piim ei too kahju üksinda piimatoojale, vaid see mõjutab kogu piima kvaliteedi langust.

Sellepärast meiereisse viidav piim olgu puhas mustusest, bakteritest ning vaba kõrvalõhnast ja maitsest.

Piima kvaliteet on olnev lüpsmisest, piima kurnamisest, jahutamisest ja hoiust ning siin saavad tunduval määral kaasa aidata ka naisnoored.

Lüpsmine on esimeseks kohaks, kus piima satub mustust, prügi, toimu ja koos nendega baktereid. Lüpsmisel peetagu piinlikku puhust nii lüpsja riietuses, lüpsitehnikas ja piimanõude juures. Udar ja udara ümbrus puhastatagu ning pestagu leige veega täielikult puhtaks ning kuivatatagu enne lüpsma asumist puhta rätikuga kuivaks. Lubamatu on tarvitada pesemisel sogast vett ja kuivatamisel sõnnikuga määratud lappe. Vett tuleb udara pesemisel vahetada, kui see muutub mustaks, sogaseks. Väga paljudes majapidamistes ei puhastata üldse udarat või tehakse seda niivõrd puudulikult, tõmmates õletuustiga üle, et säärasest puhastamisest kasu ei ole. Sarnaselt puhastatud udara küljest satub kõik mustus piima ja piim on muutunud bakterite ja mustuse pesaks.

Lüpsi alguses esimesed piimatilgad pigistatagu erinõusse või selle puudumisel hädakorral ka maha — sõnnikusse, selleks, et eraldada lüpsi vaheaegadel nisa kanalisse kogunenud baktereid ja mustust. Sõnnikusse lüpsmine võib hädaohlikuks saada, kutsudes esile sageli udara põletikke. Sellepä-

rast on soovitatav esimesed piimatilgad lüpsa eri nõusse. Esimeste piimatiljade eraldi lüpsmisega ei ole nimetatav misväärsust majanduslikku kahju, kuna need on rasvavaesed, sisaldades uurimuste järele 0,3—0,8% rasva.

Lüpsja kandku lüpsi juures ainult selleks otstarbeks kasutatavat valget lüpsi-põlle ja valget rätikut. Käed pestagu enne lüpsi algust korralikult puhtaks ja kuivatatagu kuivaks. Seda teha iga uue lehma lüpsma asumise eel.

Piima kurnamine järgnegu otsekohe lüpsmisele. Kurnamise ülesandeks on eraldada kõik juhuslikult piima sattunud mustus. Jäetakse piim pärast lüpsmist kauemaks ajaks kurnamata seisma, lagunevad mustuse osad ja rikuvad piima puhtust. Väga paljudes taludes kasutatakse kurnamiseks traatsõela, mis ülesande puudulikult täidab, lastes läbi kõik väiksemad mustuse osad. Samuti ei täida korralikult ülesannet puuvillast riidest lapid. Riidelapist läbi kurnamise juures pestakse lapile kogunenud mustus järgmise piima peale kallamisega läbi. Sellisel kurnatud piima pinnale kerkib seisemisil kollakas, mustust sisaldav kiht.

Meiereis sarnane piim arvatakse neljandasse kvaliteet-klassi või saadetakse koju tagasi. Kõige täielikum ja otstarbele vastav on vatikurn, mis puhastab piima ka kõige väiksematest mustuse osadest. Vatikurna juures ei ole karta läbiuhtumisi, samuti on ajakulutus kurna puhastamisel ja korrashoiul tunduvalt väiksem, kui puuvillast riidest kurnamislappide pesemisel, keetmisel ja triikimisel. Suurenev majanduslik kulu puuvilla vati tarvitamisel on mitmekordselt tagasi saadav kvaliteetpiima turustamisel kõrgema hinna saamisel.

Kolmandaks piima kvaliteeti mõjutavaks teguriks on

piima-jahutamine.

Jahutamine toimugu kohe pärast lüpsmist vähemalt +8° C peale. Kiire jahutamise läbiviimisega takistame piimas leiduvate bakterite tegevusse astumist. Harilikku kaevu vett jahutamiseks tarvitades sünnib jahutamine piikkamisi ega ei ole võimalik jahutada +8° C peale, kuna kaevuvee temperatuur on kõrgem. Palju ajakulu nõuab vee vahetamine ja piima järjekindel ringi sega-

mine. Kaevus kinnise kaane all jahutamisel on takistatud piimas leiduvate gaaside eraldumine. Jahutamine on hõlpus, kui majapidamises on jääd. Jää olemasolul ei ole hädavajalik kasutada jahutusaparaate. Juba nüüd on aeg ettevalmistuste tegemiseks talvise jää muretsemise vastu. Kus puuduvad jääkeldrid, siis asuda nende ehitamisele. Olemasolevad keldrid korraldada nii, et seal jää seisaks kogu suvi kuni sügiseni.

Mitte üksnes piima jahutamine, vaid ka

piima alalhoid

omab suure tähtsuse. Kui meil kõik eeltoodud nõuded on eeskujulikult täidetud, aga piima alalhoidmise tingimused algelised, ei saa piima turustada korraliku hinnaga. Vaatamata pingutustele ei ole võimalik suvise palavusega piima värskena alalhoida kaevu äärde asetatud tiinnis, kuhu palavad päikesekiired ligi pääsevad ja jahutusvee soojendavad. Kaevu ääres hoidmisel satub piima sisse prügi ja tolmu. Kõik puudused on kõrvaldatud piima hoiuruumi kasutamise, kus piim seisab alati värskena meiereisse viimiseni. Piima hoiuruumis ei või hoida lõhnavaid ega haisevaid aineid, milliste lõhnaomandab ka piim väga kergesti. Piima tuleb alalhoiuruumis segada, et ära hoida koorekihi tekkimine, milline kauase seismise järele ei segune hästi ja võib põhjustada rasvaproovide lahkuminekut meiereis.

Veel üks küsimus piima käsitamise seoses on

piimanõude puhastamine ja korras-hoid.

Piimanõusid puhastatakse puudulikult, uhtudes neid ainult külma veega üle. Sellise pesemisviisi juures jääb nõude külge piimaosadid, mis lähevad kääri-

ma, lõgumema ning nõud hakkavad lõhnama. Piimakannude ja -pangede uured on täielikult mustuse ja bakterite pesadeks. Piimanõude puhastamine olgu alati põhjalik ja tarvitatagu selle juures pesemisharja. Kõige esmalt pesta külma veega, selle järele kuuma soodaveega ja aurutatagu, kus see võimalik. Korralikult puhtaks pestud nõud tulevad panna päikese kätte õhurikasse kohta kuivama, kuid kus prügi ja tolmu sisse ei sattu. Aiateibad ja kaevurakkeid ei ole piimanõude asetuskohadeks. Piimanõud olgu kasutatavad ainult lüpsi ja piimahoivu juures, mitte aga igal pool vee ja teiste ainete hoidmiseks, nagu seda tegelikkuses näha võib. Alatiselt tarvitusel olevad nõud saavad mõlke täis löödud ja tinutis kulub ning roostetama läinud nõud on tarvitamiskõlbmatud. Sellepärast tulevad piimakannud pidevalt järgi vaadata ja õigel ajal üle tinutada, kui on märgata rooste tekkimist.

Eeltoodud küsimused on küllaldaselt tähtsad, et nende juures peatuda, need oma majapidamises revideerimisele võtta ja otstarbekohaselt läbi viia. Enam arenenud on olukord kontrollkarjades, kuid nende vähese arvu tõttu on üldine olukord veel väga vähe paranenud. Vähe on neid majapidamisi, kus kasutatakse jääd, kus olemas piimahoiuruumid ning kus piimakäsitamine on õige. Hooletu ja lohakas töö vähendab piima eest saadavat hinda otseselt piimatootjale 4—10%, kuid see kahju, mida saab riik (madalaväärtusega piim ei võimalda valmistada välisturule saadavat kaupa), on veel suurem.

Puhtus lüpsil, hoolsus piima jahutamisel ja alahoiul, korralikud piimahoiuruumid ja jääkeldrid tagavad aasta ringi esimese klassi piima ja võimaldavad kõrgema päevahinna saamise piima turustamisel.

Aksel Muuga.

---

*Helde armus, vägev vihas,
Tugev teos ja võitja ihas —
Nii on õige Elu tee.*

K. Merilaas.

Agu Ria.

Ei tohi alahinnata ühiskondlikku enesekasvatust.

Sain Treffneri „akadeemia“ 3. klassi. Siin algas uus liikumine mu algkoolis tolmunud ajudes. Kui keegi on sündinud koolijuhatajaks, siis oli seda täie õigusega H. Treffner. Tema energiat purskav, rahvuse huve teeniv isiksus ei unune küll kellelgi, kellel temaga on kokkupuuteid olnud. Ma ei ole kohtanud pärastpoole temale võrdset koolimeest. Kui mõelda ainult sellele, milliste raskustega oli tol venevaimu kõrgpinge ajajärgul seotud suure kooli, pealegi eestikeelse kooli korstamine ja ülevalpidamine, siis, minu arvates, ei võiks praegusel ajal küll ükski koolijuhataja oma juubelpäevadel nii väga kiidelda oma suurte teenetega.

Kuid tol korral ennast ei kiidetud ega lastud seda ka teistel teha. Inimesed ei olnud üldse nii praktilised. Aeg tasalülitab seepärast neid vaevata ja unustuse tuhakate laskub nende hõõguvatele isiksustele meel-samini, kui see tänapäeva vähematelegi tegelastele osaks saab.

Kooliteadus iseenesest oli kuiv ja elutu, õpetajad suurelt osalt vormitajad, õpikud võrdlemisi viletsad. Nii kujunesid suuresti huviküllasteks tunnid, mida vanemates klassides andsid mõned ülikooli õppejõud. Mulle näis seepärast, et ei ole olemaski huvituseta õppeaineid ega päris andetuid õpilasi: kõik on olemas aine serveerimisest õpetaja poolt.

Väljaspool kooli huvitasid mind teaduslikud lektüürid, mida pakkus ohtrasti „Vestnik znanija“. Siis koolidevaheline eneseharimise-ring „Amicitia“. Nendega tegelesin ma agaralt, nii et ajaviitmiseks mul aega kunagi ei olnud.

Ilukirjanduse osas huvitasid mind mitte sündmustiku käsitluse põnevus, vaid seal esinevad ideed, mis mind mõtlema panid või aitasid mu mõtteid paremini sõnastada. Nii muutusid mulle lugupeetavamaks kirjanikeks, niivõrd kui mulle nende teoste venekeelsed tõlked olid kättesaadavad: France, Galsworthy, Maeterlinck, Shaw. Õpetlasist paelusid mu tähelepanu eriti: Comte (Positivism), Darwin (Loomuliku väljavaliku õpetus), Flammarion (Astronoomia), Nietzsche (Individualism), Renan (Usupäritolu) jne.

Raamatuid lugedes tekkisid minus kolmesugused tunded. Kui ma leidsin sealt mõtteid, mis minu omadega ühtusid, neid toetasid, õigus-tasid, kaitsesid või muidu põhjendada aitasid, siis äratas niisugune raamat minus väga elavat huvi ja rõõmu. Ei puudutanud aga raamatus esi-nevad väited minu alateadvuslikke tõekspidamisi, siis panin ma ta haigutades kõrvale, kui asjatu ajaviite. Käisid aga raamatus esinevad mõtted minu omadele risti vastu, siis oli mul kahju autorist ja ainult kaastun-

dest tema vastu lugesin ma raamatu vahel ka lõpuni. Mis mulle kõlbas lugemiseks ja mis mitte, selle määras nii siis kindlaks mu tundmatu alateadvus. Sellest asjaolust ma tulin veendumusele, et on nähtavasti igal inimesel oma subjektiivne õiguse mõiste, sellele vaatamata, kas ta ise selles teadlik on või mitte. See õigus ei pruugi ühtuda teiste omaga, kuid on siiski õigus. Nii märkasin ma enesest, et mulle inimesed heanahalvana või ükskõiksena tundusid sellejärele, kas nende õiguse mõiste minu omaga ühtus, selle vastand oli, või minu tõekspidamisi ja huvisid üldse ei riivanud.

Maailmavaatelite küsimuste lahendamisel osutusid mulle tähtsaiks kaks loodusteaduslikku juhtlauset. Nimelt, et meid ümbritsev maailma-ruum on ääretu. Kui kaugele meie oma mõttelennuga ka ei tungiks, ei leia meie sealt midagi peale ääretu tühjuse, milles harvade tolmukübetemena mõõtmata kaugustega on üksteisest eraldatud lugematud päikesed, planeedid ja udu- ning tolmukogud lõpmatus vahelduses. Teine põhimõte seisis selles, et elul kui teataval energia liigil, ei ole kunagi ega kusagil algust ega lõppu märkida. Ka ei ole selle energia olemasolu lahus ainelisest maailmast mõeldav. Materia ja energia on ühe ja sama asja kaks olemust või külge, mida lahus teineteisest ei ole olemaski. Asjata on seepärast otsida loodusest loomist, kui mittemillestki millegi tegemist. Samuti ei saa midagi hävitada, nii et temast midagi järele ei jääks. On tegemist vaid vormide üleminekuga ühest seisukorrast teise, rippuvuses miljööst või olukorrast.

Nii selgusid mulle küsimused, milledele ma lapsepõlves asjata olin vastuseid otsinud. Mulle sai mõistetavaks ka inimese elua lühiduse põhjus: see on kohanemise huvides nõnda tarvilik. Inimsugu ei saavutaks siis kõrgemat arengut, kui ta liikmed elaksid väga kaua, takistades seega tõu kohanemist kiiresti muutuvatele olukordadele. Inimene elab edasi uuendatud ja täiendatud kujul oma järglasis, kes kasvamisel kohanevad omale ajale paremini, kui seda suudaksid ta vanaks elavad vanemad olla. Nõndaviisi isikliku elu surmaohvriga lunastab inimsugu oma kõrgema arenguastme ja edu. Selles peitub suure looduse loomingu teadvuseta siht.

Sarnasena kujunes mu maailmavaade kooliajal, mis edasiarenedes on pärastpoole ainult täienenud. Juhus ja ime kaotasid mu silmis küll jäädavalt eluõiguse. Kogu vastustus juhtuda võiva eest langes enesele ja ainult enesele: ei ühtki abimeest ega saatust väljaspool ennast! Ühes B. Shaw'iga arvasin ma, et „kui inimene ise on annud enesele andeks, siis on teinud seda ka taevas. Palved ja head teod ei aita midagi ega pole olemas ühtki vahemeest. Väljaspool hinge ennast pole mingit pattude andestamist ei taevas ega siin maa peal“.

Lapseas, kus väline maailm oli mulle tundmatu ja mõistmatu, leidsin ma tihti oma seesmisest maailmast kõike seda, mida puudu jättis tõelisus. Nõnda sain ma kergesti üle oma väikese elu väikeste murede ja meelegeite silmapilkudest. Kui väga tahaksin ma veel praegugi seda olematut fantaasia maailma küllastada, kuid mõistuse kainus on selle pühkinud. Tuleb võtta vastu, mis saatus on varuks pannud. Laps saab

Turbalõikaja.

Vett nahka mööda pikka alla nõrgub,
ja nahk on päivitusest pruun.
On turbahauan palav nagu põrgus,
kui miiliahju hõõgvn suun.

Nurklabidaga turbapätse lõikab
ning kamaralle tõstab neid.
Nii reast ritta, nurgast nurka paikab,
ning kõrgemalle kerkib sein.

Ja läbi varvaste tal lirtsuub pori,
ja kuresaapaid kängib tuul.
Mees raba pruunin sisikonna sorib,
nii kannatlikult kinni huul.

Ja aastatuhandeid, mis kääriend raba
ning kihi peale langend kiht,
nüüd põlemiseks annud jälle vabaks
töömehe päevitanud piht.

Pään päikse all, mis kuumalt käärib,
kui turvast hauast tõstab mees?
Mis küpseb õhun, tõuseb mööda sääri?
Mis eostub raudkülman veen?

Mis kaua kääriend kamara all raban,
sest ükskord tõuseb hirmus lõõsk.
Nüüd lõkevalu vaevab labajalan,
kord mõttetuli põleb rõõsk.

Henrik Visnapuu.

---

emaga jonnides küll tihti oma sihte teostada, kuid täiskasvanul on ots-
tarbetu jonnida oma saatusega. Teda võib ainult osava ja sihikindla
juhtimisega sundida oma kasuks tegutsema.

Kõik on mööduv ja kaduv, mis on isikliku eluga ühenduses. Kuid
järele jääb meist ja meie muredest lõputu eluvõitlus ning selles võit-
luses aeg-ajalt võidule pääsev inimvaim. Eluenergia vormib alatasa
uusi kujusid, neid kokkupuudete läbi reaalse eluga, kas kasvatades või
hukates, nagu leiutaja laboratooriumis uusi leiutisi järele proovib.

Vaatamata sellele avarale maailmale, mis teaduste lumistelt kõr-
gustelt mulle avanes, tundsin ma siiski veel igatsust oma kodukoha
järele. Kui ma sügisel linna kooli asusin, olin ma alguses nädalapäevad
päris töövõimetu. Jalutasin siis linnatagustel väljadel ja imetlesin
rukkioraste rohelisust ning tundsin rõõmu kuldnokkade parvede üle
heinamaadel. Kaugelt kostva rehepeksumasina undamine või tema pikk
ja kaeblik huikamine oleks mind nagu kutsunud tuttavatele kohtadele
koduses ümbruses. Kuid mõistuse hääl sai sellest varsti võitu. Nii

ootasin ma kannatlikult mõnda pikemat püha või koolivaheaega, et kodu saaks minna. A. France ütleb selle kohta: „Kõik elumuudatused, isegi need, mida meie kõige enam soovime, evivad mingit nukrust, sest et see, millest meie lahkusime, on üks osake meist endist. Tuleb surra ühele elule, et algada teist“.

Maailmavaate kujunemine.

Keskkooli lõpetades astusin ma ülikooli ja valisin seal õppealaks agronoomia, mis minu arvates pidi kõige mitmekülgsemalt haarama mind huvitavaid teadmisi. Mul ei tulnud seejuures meelegi, kui hästi või halvasti ma nende teadmistega võin elada. See mure mind ei vaevanud.

Põllumajandusteaduste käsitlus tolleaegses vene ülikoolis mind ei rahuldanud. Kolisin siis üle Saksamaa ülikooli samal alal õppimist jätkama, kus mu lootused leidsid paremat rahuldamist.

Ülikooli aastail ma organisatsioonidesse ei kuulunud, mitte küllaldaselt hinnates nende suurt kasvatuslikku ja ühiskondlikku tähtsust. Jatkasin omaette raamatutarkuse uurimist, nagu ei oleks mul teistega midagi tegemist. Kahjuks on see maailmakord niisugune, et üksielada tahtjaile kujuneb elu võimatult raskeks. Elus ei oma sageli tähtsust mitte niipalju inimese teadmised ja töötahe, kui praktiline elutarkus, seltskondlik vilumus ja sõprade heatahtlikud soovitusel. Neid voorusi omandatakse aga peamiselt organisatsioonides, ei iialgi raamatuist. Kui need asjaolud on studiumi ajal silma- või kõrvapaari vahele jäetud, siis võib elus vahest aidata veel hea juhus, kui just mõni suurvaim ei ole. Seda rohkem on see kaasajal maksev, kus kogu rahvad ja iga rahvas on tihedalt organiseeritud lugematute seltside, ühingute ja liitude kaudu, nii et väljaspool neid on üksikisikuil mingil tegevusalal vähe võimalusi sotsiaalse elu hüvedest osa saada. Idiootide ja roimarite ning nende perekondade eest on praeguses kodanlikes ühiskonnas eeskujulikult hoolitsetud, kuna neid kardetakse, mitte aga normaalse inimese eest, kellel enese ja oma perekonna eest hoolitsemine on väliste asjaolude tõttu muutunud raskeks, sest ühiskond ei pruugi ju teda karta.

Ühiskondlike positsioonide vallutamisel ei anna ühiskonnast eemaldumine soovitavaid tulemusi. Vastumeelsete takistuste võitmine on siin parimaks abinõuks. Ainukeseks tõsiseks takistajaks võib siin tervis olla, ei miski muu. Teada on, et ükski inimene ei saavuta omi sihte pingutusteta. Sellejuures on ta ümbrus talle paremal juhul ükskõikne, tihti aga vaenulik. Siin on selge igale ühele, et tuleb võidelda selle eest, mida soovitakse saavutada. Ümbruse vaenulikkust tuleb võita pingutustega, mitte aga heade lootuste, või tegevuseta olekuga.

Tegevuses tugevnevad nii kehalised kui vaimsed jõud. Indiviidi füsioloogiline ja vaimne edu oleneb ta funktsioonide aktiivsusest ja pingutusist, ei iialgi tegevusetusest või loobumusest. Kõrgema seisundi saavutamiseks tuleb paratamata tegevusse rakendada kõik võimed. Pearaskus seisab siin tervel inimesel ainult selles, et ta ei tunne oma võimeid. Ainuke võimalus end tundma õppida, on teistega tihedamalt

läbi käia. Kelle tundlikkus aga ei talu moodsat eluvõitlust, ja selle meetodeid, selle hävitab halastamatult praegusaegne materialistlik kultuur.

Seltskondlik töö ei ole tavaliselt mingisugune lihtsameelsete inimeste eneseohverdamine, nagu seda tihti tõendatakse, vaid see on suurelt osalt taibukate inimeste kaugenägelik eneseaitamine. Muidugi esinevad nad kõik ühesarnaselt inimarmastajatena, isamaalastena, usu ja kõlbluse kaitsijatena jne. Nii see peabki olema, sest ükski egoist ei kannaks siis õigustatult altruisti nime, kui ta saagiraasukesi ei taha või ei oska õigel ajal ja õigel kohal poetada nende ette, kellest on selle saagi suurus või väärtus.

Inimene, kes ei oska või ei taipa oma isiklikke huvisid silmaspidada, kes suhtub passiivselt ühiskonda, kes kedagi ei ründa, ei ähvarda, ei toeta, ei meelita ega mõjuta teisiti oma huvides tegutsema, see tänapäeva avaliku elu tegelaseks ei kujune. Ta kaotab kaasaegse ühiskonna poolehoidu ja lugupidamise.

On päris loomulik seepärast, et inimene, kes omab majanduslikku või poliitilist võimu, ei tunne vähematki huvi nende vastu, kes seda võimu ei suuda suurendada ega vähendada. Samal põhjusel omab iga keskpärane inimene sõpru ainult siis, kui tal neid vaja ei ole. Häda korral tal neid ei ole. Kui tal aga korda läheb end ise aidata, siis ilmub ka aitajaid juba.

Nii siis tuleb elutundmine kogemustega ja elu näitekunsti saladustesse tungimisega. Näitlemine nõuab hoopis keerukamat mõtetegevust, kui selleks on võimeline eilse päeva inimene oma lihtsameelsuses.

Kavalus, ettenägelikkus ja teesklemisoskus on kaasaegse inimese tähtsamad enesekaitsevahendid, samuti rahvustel ja riikidel nende vastastikusel suhtlemises. Seda kogeb kasvav noorsugu kõikjal.

Ma ei kirjuta seda sulle, mu poeg, mitte seepärast, et mul neid omadusi oleks, vaid ainult, et ma neid ühiskondliku enesekasvatuse seisukohalt kaasaegsele noorsoole paratamatuks tarviduseks pean.

„Põrgupõhja uus Vanapagan“

See on haruldaselt huvitav raamat meie äsjasurnud suurkirjaniku rikkalikus toodangus. A. H. Tammsaare kirjanikuna ei kuulunud nende hulka, kes oma toodangus püüavad eelkõige valgustada sotsiaalpoliitilisi probleeme, vaid Tammsaare peamine huvi koondus inimesele ja tema mitmetahulise siseelule. Isegi oma „Tõe ja õiguse“ eeposes, Andrese ja Pearu noorpõlve vahelkordade ja sisemaailma kirjeldamisel, kirjanik läks pea täiesti mööda selleaegse talupoegluse sotsiaalpoliitilise olundi valgustamisest, riivates vaid mõõdamines ühiskondliku mõtte laineid — Hundipalu Tiidu ja külarätsepa

vaidluses, Mäe Andrese juures toimunud perekondliku olengu kirjeldamisel. Seda tere tulnum oli laia lugejaskonna seisukohalt, et Tammsaare oma viimases romaanis oli koondanud raskuspunkti sotsiaalpoliitilistele probleemidele, valgustades meie lähemat minevikku huvitavamalt ja tõetruumalt, kui on teinud seda ükski teine meie kirjanikest.

„Põrgupõhja uus Vanapagan“ — see on raamat ühiskondliku ebaõigluse teostamisest — ajajärgul, mil tehti nii palju suuri sõnu rahvustervikust, ühiskondlikust õiglusest ja eestluse paremast tulevikust.

Raamatu peategelaseks on kehaliselt võimas kuid vaimult kohtlane ja nõder „Põrgupõhja uus Vanapagan” — Jürka, keda halastamatult ekspluateeritakse libekeelse Kaval-Antsu poolt: „Põrgupõhja” uus peremees Jürka rügab ebanimliku pingutusega tööd enda ja Kaval-Antsu põldudel ja niitudel, pannes ööd kui päevad väsimatult käiku oma vanapaganlikud jõuvarud, kuid töötulu lõikab endale Kaval-Ants, kes läheb päev-päevalt üha rikkamaks, kuna Vanapagan-Jürka jääb iga uue päevaga aina vaesemaks. Vanapagan teeb tööd, kuid Kaval-Ants lõikab selle töö vilja, sest „see on siin ilmas ikka nõnda, et väiksem orjab suuremat, nõrgem tugevamat, rumalam targemat. See on jumalast nõnda seatud ja kes astub selle vastu, see astub jumala vastu, aga kes astub jumala vastu, seda ootab hukatus, pea seda meeles, ja õpeta seda maast madalast ka oma lastele, siis on su koda kaljule ehitatud ja su karjad leiavad toitu lopsakail rohumail” — (lk. 83).

Päevad kaovad, muutuvad nädalateks-kuudeks ja kuudest saavad aastad, kuid Jürka orjab endiselt Kaval-Antsu ja õpetab orjama viimast ka oma lapsi, sest Jürka uskus, et „kui oled Vanapagan ja tahad inimesena õndsaks saada, siis pead kogu elua kellegi võlglane olema ja selle eest teda orjama”. Ja Jürka ei väsi orjamast, kuigi ta vahel imestab (lk. 84), et „igal pool on sul jumal põiki ees ja ikka on ta suurema, tugevama, targema poolt.” Isegi kahe täiskasvanud lapse surm ei võõruta „Põrgupõhja uut Vanapaganat” Kaval-Antst, sest lihtsameelne Jürka usub endiselt, et Kaval-Ants soovib temale ainult head ja selles usus jätkab ta isikliku õndsaksäämise huvides Kaval-Antsu orjamist.

Kaval-Antsu rikkus kasvab ja ühes rikkuse kasvuga „areneb” ka tema maailmavaade. Olupoliitikuna on ta isikliku kasusaamise huvides alati valmis „muutma oma värvi”, sest tema elufilosoofia dikteerib, et „inimene peab enda igapäev uuesti ümber valama, ta peab uuesti sündima, et kohaneda ümbrusele ja oludele.” Selle kalduvuse tõttu on Kaval-Ants lähedane hingesugulane kõigile neile omariiklusaegsetele kergejalgetele olupoliitikutele, kes isikliku hüvangu nimel on alati valmis uut plagu masti tõmbama ja rendile pakkuma oma „aateid ja vaateid”.

On sümptomaatiline, et ühes varanduse kasvuga hakkab Ants ikka rohkem ja rohkem kõnelema „rahva tõusust,” „tõusuteest” ja „rahvuslikust uhkusest.” Juba on tema elufilosoofia nii kaugele arenenud, et ta oskab sõna-kuuleliku orjamise vajadust siduda rahvusliku momendiga, jutlustades Antsule (lk. 160): „mitte uhked ei saa õndsaks, vaid need alandlikud ja ohvri-meelsed, kes võitlevad oma rahva suuruse ja uhkuse eest.” Romaani lõpu lähedal on aga Kaval-Antsu olupoliitika ja „vanapaganate” tööjõu kasutamisoskust teda nii haljale oksale tõstnud, et (lk. 234):

„Ants oli juba sedavõrd rikas, et temal polnud enam tarvis oma rahvuslikku meelt või isamaa-armastust mõne kohustusega tõendada, teda usuti palja sõna peale. Maksusi ei maksnud ta üldse või kuigi pidi seda tegema, siis oli tal õigus need vaesemate kaela veeretada, sest nende rahvuslikkuse ja isamaa-armastus olid muidu kahtlased. Kui Ants rääkis isamaa-armastusest — ja seda tegi ta väga sagedasti, — siis mõtles ta ikka oma õigustele ja eesõigustele ja niihästi tema kui kõik teised leidsid selle täiesti loomuliku olevat.”

See on kibe ja mürgine hinnang meie ühiskondlike olude aadressil, kuid oma näilises äärmuslikkuses on autor siiski tõtt tabanud, sest kas ei näinud meie viimaste aastate kestel küllalt sageli, et isamaast võtsid suu täis esirinnas just need tegeliskid, kellel isamaa mõiste oli identne taskuhuvide teenimise mõistega.

Tammsaare romaan lõpeb revolutsioonilise aktiga. — Kui Kaval-Ants, olles Jürka tööjõu lõplikult tühjaks imenud, tahab teda talust välja tõsta ja sauna elama saata, siis veendub Jürka, et Kaval-Ants polnud siiski tema sõber, vaid vaenlane. Jürka jätab Kaval-Antsu purustatud peaga lamama kiviunnikule ja süütab Antsu talu, põledes ka ise sinna sisse. Ainult väike tütar on järele jäänud „Põrgupõhja uue Vanapagana” rohkearvulisest lapseperest, kes saadab isa söestunud laiba viimsele teekonnale kolme joodiku seltis. Selle romaani lõpuga on Tammsaare truuks jäänud endale. — Endast väljaviidud Jürka viha puhkeb revolutsiooniliselt, kuid see ebateadlik revolutsioon ei too väljapääsu tekkinud ummikust ega võimalda uue, ilusama elu al-

Kündja.

*Must kabi vajub nätskes künnivaos,
all pingul naha puusal paisub lihas
ning poripritsmeist laigulisel pihal
aegajalt pingutusest naksub taos.*

*Hallpruune saviringe kõrvu laob
tuhm adraleht, kui pikas tihkjas vihas,
kuid higist määrdind laubal tuhkjas kihar
kui räbal kleepub peenes ahinsaos.*

*Niisama mõttetult kui hobu astub,
mees rambind-käsi hoiab adrapead.
On mulla ligi hämar taevakaar
end surund lamedaks, kuid siiski seal,
kus ader pöörab sitket savimaad,
üks rahvas tõuseb valgusele vastu.*

Bernhard Kangro.

gust, vaid jookseb tühja, nagu jooksevad tühja kõik revolutsioonid Tammsaare toodangus.

Teose kultuurilist väärtust tõstab märgatavalt kirjaniku objektiivne suhtumine oma tegelastesse. Joonistades teravate piirjoontega valguse ja varju vaheldust olude kirjeldamisel, ei lasku kirjanik tegelaskujude esitamisel siiski ühekülgsesse äärmusse. Kui südame-tunnistusega „kurnaja” — Kaval Antsu isikus on eemaletõukav oma teesklevas alatuses, siis ka kurnatav pole mingi süütu ingel, vaid „Põrgupõhja” Jürka kõiges omas lihtsameelsuses on inimene, kes ei pörka tagasi ka roima eest, nagu seda tõendas lugu sulasega. Toodust selgub, et Tammsaare oma viimases romaanis on halastamatult paljastanud meil valitsenud ühiskondlikku ebaõiglust, kuid tegelaskujudes on suur kirjanik suutnud siiski jääda elulise usutavuse piiridesse ja see on suur väärtus tänapäeval.

Mis aga eriti suurendab Tammsaare romaani aktuaalset huvitavust, see on terav olude kriitika. Olupoliitiline teesklemine, orjameelne roomamine, rahvus- ja kultuurpoliitiline vääradade tallamine, ebaõiglus õiguse mõistmisel — kõik see leiab piisutamatist kirjaniku poolt. Ja oma töö-

desid kuulutab kirjanik tavaliselt Kaval-Antsu suu läbi.

Nii arvab olupoliitik Ants, et „jumalariigi asjadega on nagu maa pealgi: ikka üht mõelda ja teist rääkida, ikka ühte lubada ja teist teha, sest lolle leidub alati, kes ei mõista su mõtteid ja sellepärast usuvad su lubadusi.”

Sellessinatses maailmas etendas isiklikkus karjääris sageli suurt osa alandlik lipitsemine ja meeldida püüdmisoskus. Ja nii väidab ka Ants (lk. 189), et „inimene saab õndsaks, kui laseb koera kombel neljakäpakile, nii et lõmitab.”

Tõusikseltskonnas kujunes huvi-alaks koertega peenutsemine lastekasvatamises asemel ja Ants, tulles koju koertenäituselt, kinnitab Jürkale, kes leinab oma tüdart, et „mis on ühe vaese inimese surm niipaljude elusate koerte kõrval, kel suured ja kuulsad vahmiid.”

Samal ajal jäid aga meil kooliüksed üha kitsamaks, sest (lk. 186)

„tänapäeval on peenem koeri koolitada kui inimlapsi, sest meie oleme nii kui nii esimene rahvas maailmas ja meil pole enam midagi vaja, ei kooli ega keda kuraditki.”

Elu aga arenes oma rada ja viimase-aegse „autoritaarse demokraatia” valitsemise ajal muutus olukord selliseks,

et sundis kirjanikku nukralt filosofeerima (lk. 123), et

„millalgi vaim mõjutas võimu, nüüd sünnib see vastupidi, aga kuidas saada vaimust õndsaks, kui mammon juhib võimu ja võim vaimu.”

Isegi kirik saab oma teenitud osa (lk. 111), sest

„kool pole tänapäeval enam üldse moes ja kirikusse pääsevad ka sarvekanjad, peasi kui nad õiendavad oma maksud.”

Ja Tammsaare romaani vana kirikuõpetaja, kes on sunnitud kuulama Antsude patutunnistusi, on kaotanud usu ka kohtumõistmise õiglusse, sest (lk. 119) „õpetaja on juba liiga vana,

kui et uskuda võimude seaduslikkust või seaduse õiglust. Ants ise on maksavad seadused teinud ja Ants ise kasutab neid.”

Säärased pessimistlikud töed läbis-tavad Tammsaare romaani algusest lõpuni, iseloomustades mürgise terav-meelsusega meie lähema mineviku ühiskondlik-poliitilist olundit. Tammsaare raamat on pessimistlikumaid raamatuid meie omariiklusaegses ilukirjan-duses, kuid sellele vaatamata meie ole-me kadunud sõnameistrile tänulikud selle eest, et ta julges sõnavabaduse hoolimatul kitsendamise ajajärgul võt-ta valju kriitika alla meie hiljutist minevikku.

J. Vd.

Rohkem tähelepanu seente kasutamisele.

Käesolev sügis töötab rikkalikku seenesaaki, kuna vihmaagaraid tuleb tihti, peaaegu igapäev. Vihma ajal on aga talu naisperel ja noortel kergem vabaaega leida seenele ja marjule minekuks. Kuigi seenete toiteväärtus ei ole just eriti suur, tarvitame meie neid ometi heameelele, kuna nad on hea-maitsetelised ja toovad toidule meeldivat vaheldust. Lisaks eelnimetatule, on nad vajaliseks toidukõrvaseks ka neile pe-renaistele, kelle lihaastjad on tavalisest väiksemad. Neil põhjusil väärib seen õigusega kasutamist mitte ainult sügisel hooajal, vaid ka säilitatult kogu talveks. Muidugi võib sügisel seen söögilauale sagedamini pääseda, kuna värskelt valmistatult on ta soolatud seenest väärtuslikum ja ka maitavam. Sealjuures ei tohi aga unustada, et ka väga maitsev seenetoit, kui me teda igapäev saame, tüütab ja muutub vastumeelseks. Selle vältimiseks kasutame seeni harvemini (mitte üle 3 korra nädalas) ja võimalikult vahelduva valmistusviisiga. Püüan siinjuures anda mõningaid näpunäiteid seenetoitude valmistamiseks.

Seente valmistamisel on harilikult vaja rasvainet, milleks taluoludes sobib seapekk peenendatult või rasv. Maitse-ainetena seente juurde sobivad: peenendatud sibul, tillilehed, petersellilehed, hapukoer ja tomat. Õige peenemaitseliste seente tarvitamisel (nagu sam-pinjonid ja puravikud) võiks sibul ära

jätta, et seene loomupärane peen maitse hästi esile tuleks. Ka ei pea järelda-tama, nagu peaks kõiki loetletud maitseaineid korruga kasutama, vaid iga perenaine valib neist sobiva oma ja kogu pere maitse- ja soovikohaselt.

Levinenumaks seenekasutamiseviisiks on seene kaste. Hea kaste saamiseks peame seened võimalikult peeneks tükeldama ehk ka läbi lihamasina ajama. Selliselt valmistatud seened on kerge-mini seeditavad. Eriti tuleks kuke-seente juures soovitada seente masin-damist, kuna nad tiikidena on puised ja tuimad. Kaste valmistamisel praetakse peenendatud sibul veidi läbi, lisatakse seened ja hautatakse. Lisatakse jahu piima ehk lihaleemega, sool, soovikorral hapukoort, tomati lõike, tilli-lehti. Jahutummi asemel võib seeni üle valada ka lahtiklopitud munadega, kuhu juurde segatud piima.

Seenesupi valmistamisel lisa-me tavalisele kartuli- või tangusupile keemisel peenendatud ja sibulaga rasvas hautatud seened. Supile võime keemisel lisada ka veidi jahu, et leem jääks tummisem. Enne lauale andmist segada juurde soovikorral peenendatud tillilehti ja haput koort.

Edasi võime seeni kasutada vormi-toidu lisandina. Neist oleks lihtsamad seene ja kartuli vorm, seene ja tangupudru vorm, seene ja maka-

roni vorm, kapsa ja seen-
ne vorm t. t.

Vormitoitude valmistamisel prae-
me kupatatud ja tükeldatud seened
rasvaga või pekikuupidega läbi, lisa-
des praadimisel ka peenendatud sibul-
lat. Määritud vormi laotakse vaheldu-
misi kas keedetud kartulid, tangu-
pudru või poolpehmeks keedetud mak-
aronid vaheldumisi praetud seentega.
Vorm valatakse üle piimaga, kuhu
lisatud lahtiklopitud muna (1½ kl.
1 muna) ja sool. Vormi peale asetame
väikesed rasvatükikesed. Praetakse ah-
jus pealt pruuniks ja süüakse kurgi
või tomati salatiga.

Ka kartulitega hautatult
maitsevad seened hästi ja mõjuvad
uudsenä. Selleks praadida seened ras-
vas ehk võis pajapõhjas, lisada peen-
sibul, kartulilõigud, soola ja tarbe jä-
rele vett. Hautada kaane all, kuni kar-
tulid pehmed. Soovikorralt maitsestada
tilli ja hapukoorega.

Rasvas sibulaga praetud,
peenendatud seeni võib lisa-
da ka mõningatele valmis-
toitudele, nagu kartuli- ja
tangupudrule. Ka kotleti taigna
valmistamisel võime osa lihataignast

asetada peenendatud seentega — kulub
liha vähem, kuid maitse omapärasem.
Võib ka ainult seentest teha kotlette,
kuid siis peame valmistamisel lisama
tublisti keedetud ja läbimasindatud
kartuleid ning lahtiklopitud mune.

Veel sobivad praetud seened kar-
tulisalati valmistamisel liha
või kala asemel. Seente kasutamise
puhul võib salatile lisada hapukurki
rohkem kui harilikult.

Kartulikõrvaseks kasteks
võib kasutada ka peenendatud seeni
kupatatult, mille segame hapukoore ja
riivitud sibulaga (kasutada külmalt).

Eelnimetatute juhiste kasutamisel
võib perenaine mõndagi oma äranäge-
mise järele muuta ja täiendada.

Lisaks jääks vaid nimetada, et ku-
patamata võib kasutada mõnda mageda-
damaitselist seent, nagu šampinjoone,
puravikke, noori kuuseriisikaid, valgeid
pilvikuid. Kõiki teisi, eeskätt neid, mille
juures ei olda kindlad, et nad murki ei
sisalda, kupatatagu ilmtingimata enne
tarvitamist. Sagedamini leiduvatest
mürgistest seentest olgu nimetatud pu-
nane ja valge kärbseseen ja tume pil-
vik.

Aina Valgre.

Muudatusi wiljapuude sortimendis.

Arvestades möödunud talve pakase hävitustööd on Põllumajandusosakond teinud
kehvtivas sortimendis järgmised etalgised muudatused, mida palume filmas pidada:

A. Sunapuud:

Põhifortiment:

1. Kustutada — Filipa ja Tšernogus,
2. Zuurde arvata — Sügisjoonik, Paide taliõun ja Antonovka,
3. Soovitada vähem paljundada — Liivi sibulõuna.

Täiendav fortiment:

1. Kustutada — Voiken, Tallinna pirnõun ja Rietschneri maasõõun,
2. Zuurde arvata — Safranpeping, Tšernogus,
3. Soovitada rohkem paljundada — Krügeri tuviõuna.

Asjaarmastajate fortiment:

1. Kustutada — Jakob Lebel, Dr. Fr. Rausen, Leedu peping, Boskooipi kaunis,
Delicious ja Kaskeli renett,
2. Zuurde arvata — Põltamaa taliõun.

C. Ploomipuud:

Põhifortiment:

1. Kustutada — Kuninganna Viktooria, Dullinski renklood ja Wilhelmine Späth.

Täiendaw sortiment:

1. Zuurde arvata — Kuninganna Viktoria, Dullins'i renklood ja Wilhelmine Späth.

D. Sapuficirjupud:

Põhijortiment:

1. Kusutada — Ratt.
2. Zuurde arvata — Hindenburg.

Täiendaw sortiment:

1. Zuurde arvata — Ratt.

Ilmade ettekuulutamisest.

Tihti ennustatakse inimeste poolt ilma — kas siis täiesti huupi, ehk vanarahva tarkuse või isiklike tähelepanekute järele. — Sealjuures ei teatagi, et meteoroloogilised uurimused niisuguseid ilmade ennustamisviise sugugi ei eita, vaid vastupidi — meteoroloogilised vaatlused kinnitavad, et tõesti enne ilmade muutusi ilmuvad teatud eelnähted looduses, millede tundmaõppimisel võime kaunis täpsalt järgnevaid ilmu ette kuulutada.

Nii ilmus „Mesinikus“ nr. 11 m. a. (väljavõte Dr. Michelson'i ja J. Depman'i järgi) järgmine huvitav kogumik tähelepanekuid ilmade ennustamise alalt.

1. Kui kiudpilved õhtutaeva mõnest punktist paljale silmale nähtava kiirusega lignema hakkavad, siis on see tunnuseks, et tsükloon ligineb. Ühe või kahe päeva pärast on siis oodata vältavat ilmapuutust sadudega.

2. Kui sääraсте kiirelt liikuvate kiudpilvede ilmumise järel kogu taevas katub loorina õrna kiudkorraga, siis on oodata tsüklooni lignemist, s. o. tuulist ilma, vihma- või lumesadu.

3. Kui tuul läheb kangemaks ja kellaosuti liikumise sihis ennast pöörab, siis on see tunnuseks, et tsüklooni parem pool vaatlemiskohast üle läheb. Pöörab aga tuul kõvenedes ennast kellaosuti liikumise vastassihis, siis läheb tsüklooni vasak pool vaatlemiskohast üle.

4. Kui baromeetri langemisega tuul kõveneb, kuid suunda nähtavasti ei muuda, siis on see tunnuseks, et tuulepöörise keskkohast vaatlemiskohast üle läheb. Kange tuule ja suure saju järel on oodata ajutist vaikust, siis aga jälle uut tuule- või tormitõusu, kuid juba vastassuunas.

5. Kui pilvede liikumissuht tuule liikumisega võrreldes kaldub paremale, siis on oodata ilma muutumist pahemaks.

6. On kõik eeltoodud tunnused või mõned neist olemas, siis on oodata ühe või kahe päeva pärast kestvaid sadusid, kusjuures ilma soojus suvel langeb ja talvel tõuseb.

7. Liiguvad üksikud väikesed rümpilved tuulega ühes sihis, siis on oodata paremat ilma.

8. On kõrgel taevavõlvil näha paigalseisvaid, ilma kindla kujuta laialipillatud kiudpilvede kogusid, ilma et need oleksid ühendatud madalamal liikuvate rümpilvedega, siis võib tihti oodata kestvat head ilma.

9. On suur osa taevast kaetud pikkade kiudpilvede ribadega ja viimased nähakse lähtuvat ühest vaatepiiri punktist, nn. „pilvedepesast“, siis võib ennustada sadu ilma tuuleta, suvel aga pikse- või kõueilma.

10. Kui õhtu eel rümpilved ei lagune ega kao, võib oodata halba ilma või vihma.

11. Kui rümpilved märksa kasvavad ja omandavad suurte mäerünkade kuju, mille ladvad mitme kilomeetri kõrguseni ulatuvad, nende aluspõhi aga horisontaalseks jääb, siis sel korral, kui kindlat tuult ei ole, võib oodata pikset ühes sajuga.

12. Kui kevadel, suvel või sügisel on näha üksikuid pilvi, mis õhtu eel ära kaovad, siis on see kestva, selge ja kuiva ilma tunnuseks.

13. Kui päike ühesuguse sileda madala pilvekorra taha looja läheb, mille ümber kiud- ega kiudkordpilvi näha ei ole, siis ei ole vihma ega muutuvat ilma oodata.

14. Kui tuul selge ilmaga mitu päeva järgemööda umbes ühes ja samas sihis puhub, siis aga äkitselt teravalt muutub, siis sel korral võib oodata sadu või üldist ilamuutust.

15. Kui vara hommikul taevas on selge, kella 10 paiku aga tekivad ümmargused rümpilved, mis kuni pärastlõunatundideni ikka enam ja enam kokku kogunevad, et õhtul uuesti ära kaduda, siis on see ilusa ilma tunnuseks.

16. Oli päev selge ja ilmuvad ainult õhtu eel pilved, mis tihedamaks ja paksemaks muutuvad, siis on oodata ilma muutumist ja vihma.

17. Öösel vaikne, hommikul paar tundi pärast päikesetõusu kerge tuul, mis keskpäeva ümber muutub kangemaks ning õhtul jääb uuesti vaiksemaks — see on kestva kuiva ilma tunnus.

18. Kui tuul õhtu eel ei jää tasaseks, vaid muutub veelgi tugevamaks, siis võib oodata peagu kindlasti kestvat sadu või tormi.

19. Kui tuul mere või suure järve kaldal puhub päeval vee poolt maa poole, öösel aga maa poolt vee poole, siis on see kestva selge ilma tunnuseks.

20. Pöörab tuul enne keskpäeva päikese suunas, pärast keskpäeva aga vastupidi, siis on see ilusa ilma tunnuseks.

21. Kui tuul õhtu eel ei jää tasaseks ega pööra päikese suunas, siis on oodata tsüklooni liginemist ning niisket ilma.

22. Kui relatiivne õhuniiskus hommikul märksa väheneb, õhtul aga uuesti suureneb, siis on see ilusa ilma tunnuseks.

23. Päev palav, öö jahe — kestev ilus ilm.

24. Langeb baromeeter vahetpidamata kogu päeva jooksul, on oodata tsüklooni või mõne kohaliku väikese õhurõhumise keskkoha liginemist ning ühes sellega sadu ja tuult.

25. Langeb baromeeter väga ruttu, on oodata tormi.

26. Tõuseb baromeeter aeglaselt, kuid vahetpidamata päevast päeva, on oodata suvel kõrgemat soojust ja kuiva, talvel aga kestvat külma.

27. Kui taevas on selge, kuid päikese kiiretamisjõud jääb märksa nõrgemaks või muutub päeva jooksul väga korratult, siis ennustab see halba ilma.

28. Rohke kaste on hea ilma tunnus.

29. Kui õhtul või öösel madalates kohtades, orgudes või tolmustel teedel udu tekib, siis see nähe on ilusa ilma tunnuseks.

30. Kui kell 9 õhtul termomeeter rohu peal märksa vähem näitab kui kõrgel termomeetri asetamiskohal, siis on see ilusa ilma tunnuseks.

31. Samuti ilusa ilma tundemärgiks on, kui öösel metsas märksa soojem tundub kui põllul.

32. Tundub öösel mäe või kõrgustiku otsa tõustes, et soojem õhk meid ümbritseb, võib loota ilusat ilma.

33. Kui värvilised kettad kuu ümber on haruldaselt väikesed, siis on ühe või kahe päeva pärast oodata sadu.

34. Suuremad valged ringid päikese või kuu ümber, samuti mõnikord päikese läheduses nähtavad valged postid (valepäikesed) ennustavad külma.

35. Kuiv udu ilmub harilikult kuiva ja palava ilma eel.

36. On õhk haruldaselt selge ja läbipaistev, nii et mägisel maal väga kaugete asjade kuju selgelt näha võib, siis on olemas osaline vihma võimalus.

37. Kui taevas on täiesti selge ja sellejuures pärast päikese loojenemist läänetaevas veel kaua püsib hõbevalge kuma ilma teravalt avalduvate pürjoonteta, siis on see nähe kestva hea ilma tunnuseks.

38. Kui kaugelt kostev hääli eriti selgelt kuuldu, siis on see alumise õhukihi suure niiskusesisalduse tunnuseks. Niisugusel korral on äikesevihm võimalik.
39. Eriti elav tähtede virvendamine hommiku eel on samuti vihma ennustus.
40. Purpurpunast värvi koidukuma ennustab samuti vihma.
41. On päike või kuu punakat värvi, siis on see tunnuseks, et õhk sisaldab palju niiskust, mille tagajärjel võivad tekkida sajad.
42. Tsüklooni lignemise eel kuuldu telefoniaparaadis igasugust huugamist või nõrka praksumist, mis teiste tsükloonitunnuste ilmlemisel seda veel enam tõenäolisemaks teeb.
43. Tuleb öökülm, siis mõjub kõigepealt madalatel sooheinamaadel, taimed liivasel, savisel või kivirikkal maapinnal kannatavad vähem öökülma all, kuna mäekülgi ja latvu puudutab külm ainult erakordset.
44. Tõuseb suits otse taeva poole üles, siis ligneb suure õhurõhumise piirkond ja sellega on oodata head ilma.
45. Hoidub suits maapinna läheduses, siis tähendab see tsüklooni, seega muutuva ilma ja sadude lignemist.
46. Kui mere või suurema järve kaldavaade korruga muutub, nimelt kui veest korruga kaldaosad nähtavale ilmuvad või saarekesed veeväljas vaatepiirile tekkivad, mis harilikult olid nähtamatud kui kauged asjad, eriti saared ja laevad näivad nagu veepeinnast natukene kõrgemale kerkinutena, nii et nad nagu ujusid õhus, siis võib julgelt olla, et hea ilm varsti lõpeb ning vihmaseks ja jahedaks muutub.
47. Paljud inimesed tunnevad ilmapuutuse eel erilist erutust, valu jne. See tundub juba siis, kui ükski riist muutust veel ei ennusta. Mitmed loomad, isegi taimed, on ilmapuutustele inimesest veelgi palju tundlikumad.
48. Vihm on tulemas, kui vihmaussid maa seest välja ilmuvad, konnad krookuvad, mesilased välja ei lenda, sipelgad mune kannavad, kärbsed ja sääsed pistavad, kalad veest välja hüppavad, pääsukesed madalalt lendavad, laululinnud vaikivad, kanad liivas suplevad, tuvid endid vette kastavad, maod ja sisalikud väljas hulguvad, rohutirtsud siristavad, kaarnad krookuvad, varesed vaaguvad, öökullid häälitsevad.
49. Ilus ja selge ilm on tulemas, kui ämblikud võrku koovad, jaani-ussid öösel liiguvad, konnad veest välja tulevad, pääsukesed kõrgelt lendavad, ööbik kogu öö laulab, kärbsed ja parmud ei pista, laululinnud laulavad. „Mesinik“.

Üleskutse.

Meie puuviljandust on tabanud raske õnnetus rohke viljapuude hävimise tõttu külma poolt. See külm on hävitanud ka suure hulga väga vanu viljapuid, mis on istutatud palju aastakümneid tagasi meie aedadesse. Hävimise tõttu kuuluvad nad aga kõrvaldamisele, millega kaovad ka sageli esimesed meie talunditesse ja aedadesse istutatud viljapuud.

Käesoleval ajal nende puude kõrvaldamisel võime saada aga väärtuslikku materjali meie puuviljanduse ajaloolise arengu kohta, sest puude vanust on võimalik teha kindlaks aastaringide abil. Meie aiandustegelased, assistendid, nõuandjad ja õpetajad, võtke vaevaks sellistes vanades aedades teostada vanade, külmavigastuste tõttu aiast kõrvaldatavate viljapuude aastarõngaste lugemist kändudel, ühtlasi märkides antud puu endise kandvuse ja kasvu kohta andmeid ning võimalikult ka sorte, et hiljem neid andmeid oleks võimalik kasutada aianduse ajaloo valgustamisel ja uurimisel. Et need andmed võivad väärtust omada vaid siis, kui need ühes keskuses läbi töötatakse, siis palun need andmed saata mulle aadressil: Tallinn, Lai 41, Põllumajandusosakond, kus need andmed läbi töötatakse ja hiljem avaldatakse.

A. Prima.